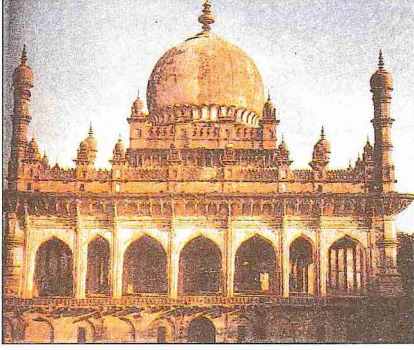
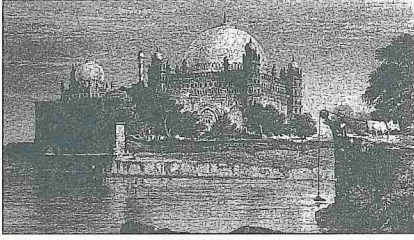

Bîcâpûr'da Muhammed Âdilşah Türebese'si'nin XIX. yüzyılda yapılmış bir gravürü (*Islamic Heritage of the Deccan*, s. 58) ile İbrâhim Ravza da denilen İbrâhim Âdilşah Camii

BİBLİYOGRAFYA :

J. Fergusson — P. D. Hart, *Architectural Illustrations of the Principal Mahomedan Buildings at Beejapore*, [baskı yeri yok] 1859; Muhammed İbrâhim, *Ravzatü'l-evliyâ-i Bîcâpûr* (nşr. Seyyid Revşân Ali), Haydarâbâd 1314/1896; *Düvel-i İslâmiyye*, s. 495; İsmail Hikmet Ertaylan, *Âdilşâhîler*, İstanbul 1953; P. Brown, *Indian Architecture (Islamic Period)*, Bombay 1981, s. 73-79; *Islamic Heritage of the Deccan* (ed. G. Michell), Bombay 1986, s. 59-76; İftikhar Ahmad Ghauri, "Regency in the Sultanates of Bijapur and Golconda", *JPHS*, XV/1 (1967), s. 19-37; a.mlf., "Local Government under the Sultanates of Bijapur and Golconda-Haidarabad", *IC*, LI/1 (1977), s. 54-63; J. S. Cotton, "Bîcâpûr", *İA*, II, 597; A. S. Bazmee Ansari — J. Burton-Page, "Bîdjâpûr", *El²* (İng.), I, 1202-1204; a.mlf., "Bîcâpûr", *UDMİ*, V, 28; Muhammed Baqır, "Bîdjâpûr", *Elr*, IV, 253-254.

ARİF NAİM

BÎCÂYE

(بجاية)

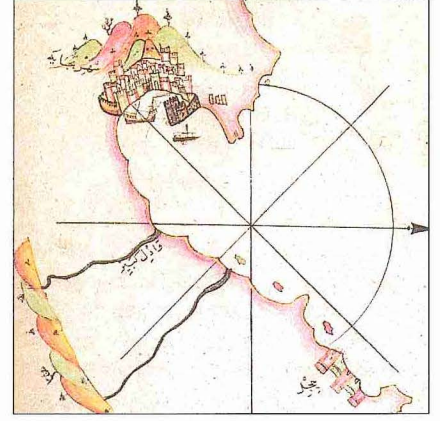
Cezayir'de bir liman şehri.

Batı kaynaklarında Bugia, Bugea, Buzia, Buzana şekillerinde görülen ve Fransızlar tarafından Bougie şeklinde kullanılan Bîcâye adı, Orta Mağrib'de yaşayan Sanhâce soyundan gelme Bîcâye kabilesinden alınmıştır. İbn Haldûn'un bildirdiğine göre kendilerine Bîkâye diyen

bu kabile, bugünkü Bîcâye'nin hemen yanında bulunan, kuruluşu Romalılar'a ait Saldæ şehri civarında yaşamıştır. Bîcâye aynı adı taşıyan körfezin kıyısında, Summam vadisi yakınında ve Ceza-yir şehrinin 175 km. doğusunda yer alır.

Saldæ 439'da Vandallar, 708'de de müslüman Araplar tarafından ele geçirilmiştir. Bölgenin müslüman sakinleri Sanhâciler, daha sonra buraya yerleşen Endülüslüler'le ve Mısır'dan gelen Hilâlîler'le beraber yaşamışlardır. Benî Hammâd meliklerinin dördüncüsü olan Nâsır b. Alennâs Saldæ'nin güneyine yeni bir şehir kurmuş (453/1061) ve eski limanın ahalisi de 1065'ten itibaren bu yeni şehre kaymaya başlamıştır. Nâsır, stratejik ve ekonomik sebepleri göz önünde bulundurarak şehri dağlık bölgenin verimli ve sulak eteğinde Sanhâce kabilesinin arazilerine yakın bir yerde kurmuştur. Bekrî'nin de yazdığı gibi şehrin konumu hoş ve savunması kolaydır. Şehir başlangıçta kurucusu Nâsır'ın ismine nisbetle Nâsiriye diye adlandırılmışsa da halk kabilenin ve yaşadığı yerin adı olan Bîcâye'yi kullanagelmıştır.

Bîcâye 1152'de Muvahhidler'in yönetimine girmiştir. XIV. yüzyılda bölgeye hâkim olan Hafsîler burada müstakil emirlikler kurmuşlardır. Bîcâye Hafsîler'in dışında kısa bir süre de Merînîler'in yönetiminde kalmıştır. İspanyollar 1510'da burayı istilâ ettiler. Gemilerle gelen 8000 kişilik İspanyol ordusu karşısında şehir halkı paniğe kapılarak yurtlarını terkettiler. Oruç Reis'in çeşitli teşebbüslerinden sonra Sâlih Reis kumandasındaki Türkler burayı 1555'te İspanyollar'ın istilâsından kurtardılar ve şehre asker yerleştirerek 278 yıl elle-

Pîrî Reis'in *Kitâb-ı Bahriyye* adlı eserinde Bîcâye ve çevresini gösteren harita (Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 2612, vr. 21*)

rinde tuttular. XVIII. yüzyılda burada 168 yeniçeri yanında 600 kişi kadar da sivil yaşamaktaydı. Fransızlar Cezayir'i ele geçirdikten sonra 1833'te Bîcâye'yi yönetimleri altına aldılar.

Bîcâye, Hammâdîler ve Hammâdîler'den sonraki dönemlerde önemli bir kültür merkezi olmuştur. Kendisi de Bîcâyeli olan müellif Gubrî'nin, XIV. yüzyılın başlangıcına kadar yaşayan Bîcâyeli âlimlerin hal tercemelerini verdiği büyük eseri burada birçok âlimin yetiştirdiğini göstermektedir. Gubrî'nî, daha sonraları kurucusu Mehdi b. Tümet'in adına nisbet edilen Reyhâne adlı bir medreseye de işaret etmektedir. XIII. yüzyılda seyyah Abderî, XIV. yüzyılda da İbn Battûta Bîcâye'yi ziyaret etmişler ve burada görüştükleri önemli kişilerden bahsetmişlerdir.

Ortaçağ'da Bîcâye ekonomik bakımdan büyük bir gelişme göstermiş, sosyal açıdan da Mısır ve Endülü'sün tesiri altında kalmıştır. Çevresinde genellikle her türlü hububat, pamuk, çeşitli meyve, sebze üretilmekte ve koyun, deve, sığır gibi hayvanlar yetiştirilmekteydi; fiyat ve ölçüleri de o dönemde Mısır ve Tunus'ta uygulananların hemen hemen aynı idi. Bîcâye halkı bütün âdet ve gelenekleriyle birlikte sanatlarını da korumasını bilmişlerdir. Afrikalı Leon (ö. 957/1550) Bîcâye'nin birçok cami, medrese ve zâviye ile işlek caddelere ve büyük binalara sahip mâmur bir şehir olduğunu yazmakta, ayrıca çevresindeki meyve ve sebze bahçelerinin çokluğundan, ancak ziraî üretimin yetersiz olduğundan söz etmektedir.

Bîcâye

Bicâye kuruluşundan itibaren deniz taşımacılığında ve ithalâtta önemli bir ticaret merkezi olmuştur. Önceleri bütün ihtiyaçlarını dışarıdan temin etmeye muhtaçtı. Fakat Hammâdîler ve Muvaahhidler döneminde Mağrib ülkelerinden başka Endülüs ve İtalya cumhuriyetleriyle girilen güçlü ticarî ilişkiler şehrin limanının ve tersanelerinin gelişmesine sebep olmuştur. Bu gelişmede şehrin çevresindeki sık orman ve zengin demir madeni ocakları da önemli derecede rol oynamıştır. Bu orman ve ocakların işletilmesi günümüzde de devam etmektedir.

Fransız yönetimi sırasında Bicâye Limanı demir ve fosfat ihracatına elverişli hale getirilmiştir. Cezayir sahrasında çıkartılan petrol de Hâsî Mes'ûd'dan gelen petrol boru hattı ile Bicâye'de Akdeniz kıyısına ulaşmaktadır. Bugün dağın yamacındaki eski şehir ile Fransızlar'ın kurmuş olduğu yeni şehir birbirinden farklı iki görünüm sergilemektedir. Bicâye'de petrol rafinerisinden başka kereste işleme tesisleri ile tuğla-kiremit imalâthaneleri gibi bazı küçük sanayi işletmeleri bulunmaktadır. 1987'de şehrin nüfusu 295.540'tı.

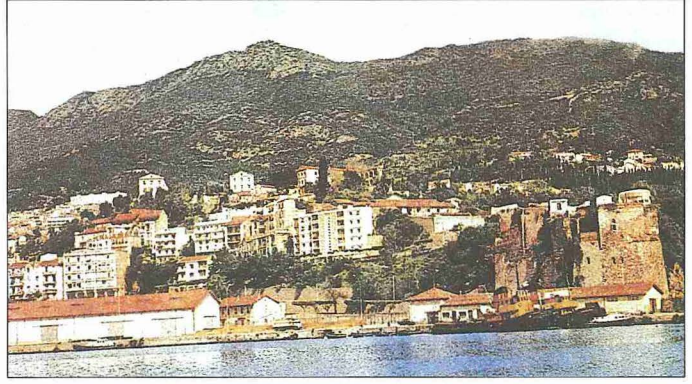
BİBLİYOGRAFYA :

İbn Havkal, *Şüretü'l-arz*, II, 51; Bekrî, *el-Mesâlik*, s. 360; İdrîsî, *Şifâtü'l-Mağrib*, s. 90, ayrıca tür.yer.; *el-İstibşâr fî 'acâ'ibi'l-emşâr* (nşr. Sa'd Zağlûl Abdülhamid), Dârülbeyzâ 1985, s. 128; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, I, 339; Abderî, *er-Rihletü'l-mağribiyye* (nşr. Muhammed el-Fâsî), Rabat 1968, s. 276; Abdülvahid el-Merâkûşî, *el-Mu'cib fî telhîşi aḥbârî düveli'l-mağrib* (nşr. M. Saïd el-Uryân — Muhammed el-Avabî), Kahire 1368/1949, s. 204-207, 270-273, 364; İbn Battûta, *Tuhfetü'n-nûzzâr*, I, 31-32; İbn Merzûk et-Tilimsânî, *el-Müsnedü's-şâhiḥi'l-hasen*, Cezayir 1981, s. 353-357, 367, 370, 490; *eż-Zâhîretü's-seniyye fî aḥbârî'd-devleti'l-Merîniyye*, Cezayir 1920, s. 44, 45, 154; İbn Haldûn, *el-'İber*, VI, 357; Zerkeşî, *Târîḫü'd-devleteyni'l-Muvaḥhidîyye ve'l-Hafsiyye*, Tunus 1966, s. 82, 89, 93-96, 102, 103, 128, 137; İbn Ebû Dînâr, *el-Mû'nis fî aḥbârî İfrîkiyye ve Tûnis* (nşr. Muhammed Şemmâm), Tunus 1387/1967, s. 95, 115-149; Févaud, *Histoire de Bougie*, Constantine 1869; Gubrîni, *Unvânü'd-dirâye* (nşr. Muhammed b. Şeneb), Cezayir 1910, s. 99; G. Marçais, *Les Arabes en Bérbérie*, Paris 1913, s. 1-150; a.mlf., "Bidjâye", *El²* (İng.), I, 1204-1206; J. Despois, *L'Afrique du Nord*, Paris 1949, s. 494; Ch. A. Julien, *Histoire de l'Afrique du Nord: Tunisie-Algérie-Maroc*, Paris 1952, tür.yer.; L. L'Africain, *Description de l'Afrique*, Paris 1957, s. 360; H. R. Idrîs, *Bérbérie orientale sous les Zirides*, Paris 1962, s. 503-504; *Bejaïa* (nşr. Minister de la' Information et de la Culture), Cezayir 1970; *Mu.M.*, IV, 200-201; *EBr. Yearbook* (1986), s. 620; G. Yver, "Bicâye", *IA*, II, 597-599.

İBRÂHİM HAREKÂT

Bicâye'den
bir görünüş -
Cezayir

BİDÂRİ

(bk. YAKAZA).

BİD'AT

(البدعة)

Asr-ı saâdet'ten sonra ortaya çıkan, şer'i bir delile dayanmayan inanç, ibadet, fikir ve davranışlar hakkında kullanılan bir terim.

Arapça'da "icat etmek, örneği olmayan yapıp ortaya koymak, inşa etmek" anlamlarına gelen "bd'a" kökünden türeyen bid'at, "daha önce benzeri bulunmayıp sonradan ortaya çıkan (muhtes) şey" anlamına gelir. "Bd'a" kökünün bu sözlük mânası Kur'ân-ı Kerim'de de yer almıştır (el-Ahkâf 46/9; el-Hadîd 57/27). Bid'at çıkarmaya ibtidâ, çıkaran veya işleyen kimseye de mübtedî denir.

Bid'at biri geniş, diğeri dar kapsamlı olmak üzere iki şekilde tarif edilmiştir. Geniş kapsamlı tarife göre bid'at Hz. Peygamber'den sonra ortaya çıkan her şeydir. Bid'atın sözlük anlamından hareketle yapılan bu tarife göre, dinî mahiyette görülen amel ve davranışlardan başka günlük hayatla ilgili olarak sonradan ortaya çıkan yeni fikirler, uygulama ve âdetler de bid'at sayılmıştır. Başta İmam Şâfiî olmak üzere Nevevî, İzzeddin b. Abdüsselâm, Mâlikîler'den Şehâbeddin el-Karâfî, Zürkânî, Hanefîler'den İbn Âbidîn, Hanbelîler'den Ebû'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, Zâhirîler'den İbn Hazm bid'atı bu şekilde kabul edenlerdendir. Bu tarifi benimseyen âlimler, görüşlerini Hz. Peygamber ve sahâbîlerden nakledilen bazı rivayetlere dayandırmaktadırlar. Mese-lâ Müslim, Nesâî, İbn Mâce gibi muhad-dislerin naklettiği bir rivayette (Müslim, "İlim", 15, "Zekât", 69; Nesâî, "Zekât",

64; İbn Mâce, "Muḥaddime", 14; *Müsned*, IV, 357, 359, 360, 361) Resûl-i Ekrem, İslâm'da güzel bir çığır (sünnet-i hasene) açana o çığıra uyanlar bulunduğu sürece sevap verileceğini, kötü bir çığır (sünnet-i seyyie) açana da aynı şekilde günah yazılacağını ifade etmiş, Hz. Ömer de teravih namazını topluca kılınları görünce, "Bu ne güzel bir bid'attır" (Buhârî, "Terâvîḥ", 1; *el-Muvatta'*, "Ramazân", 3) demiştir. Bid'atı sonradan ortaya çıkan her şeyi içine alacak şekilde geniş kapsamlı olarak kabul eden âlimler, Hz. Peygamber'in bid'atı reddeden hadisleriyle her devirde günlük hayata girmesi zorunlu bulunan yenilikleri bağdaştırmanın yegâne yolu olarak onu, yapılmasında mahzur bulunmayan "iyi bid'at" (bid'at-ı hasene, bid'at-ı mahmûde, bid'at-ı hüddâ) ile yapılması yasaklanan "kötü bid'at" (bid'at-ı seyyie, bid'at-ı mezmûme, bid'at-ı dalâl) diye ikiye ayırmayı uygun bulmuşlardır. Kur'an'ı bir mashafta toplamak, teravih namazını cemaatle kılmak, minare ve medrese inşa etmek iyi bid'ata, kabirlerin üzerine türbe yapmak ve buralara mum dikmek de kötü bid'ata örnek olarak gösterilebilir. Bu anlayışa göre hadislerde reddedilen kötü bid'attır. Şâfiî fakihlerinden İzzeddin b. Abdüsselâm daha da ileri giderek bid'atı mükellefin fiillerine paralel olarak vâcip, mendup, mubah, mekruh, haram olmak üzere beşe ayırmaktadır.

Bid'atı dar kapsamlı olarak anlayanlar ise onu, "Hz. Peygamber'den sonra ortaya çıkan ve dinle ilgili olup ilâve veya eksiltme özelliği taşıyan her şey" diye tarif etmişlerdir. Bu görüşü benimseyenler arasında, Mâlikîler'den başta İmam Mâlik olmak üzere Turtûşî, Şâtîbî; Hanefîler'den Bedreddin el-Aynî, Birgivî; Şâfiîler'den Beyhakî, İbn Hacer el-Askalânî, İbn Hacer el-Heytemî; Hanbelîler'den Takıyyüddin İbn Teymiyye ve